

lasice stč. *lasticě*, Jg, SSJČ, SSJ *lasica*, pol. *lasica*, dluž. *lasycyca* — Pův. dem. k *laska*, viz tam.
lasička Jg dem., SSJČ, pol. *lasiczka* dem., dluž. *lasycycka* dem., hluž. *lastwička* — Formální dem. k *lasice*, viz tam.
laska jen nář.; Jg mor., pol. i dluž. *laska* — Psl. *vlaszka souvisí s germ. *wisul-ōn (sthn. *wisula*, něm. *Wiesel*). Přesmyk

s-l > l-s má příčiny tabuové; lasice byla obávána, neboť mohla člověku „podfouknout“ těžké nemoci jevící se odulínami. Slovo praeevropské.

vízrl jen nář. — Přejato z něm.

vlaska jen nář.; stč. *vlasicě* — Viz *laska*, podoba *vlaska* patrně původní.

5 *laska* Ju 6 — *laska* Ju 7 — *lasice* Ju 2–4 — *lasička* Ru 2, 3 — kolčava Po 1, Ju 1, 3, 4, Ru 1,4 — vízl Po 1

6 ASJ III 251, SSA 3.10, OLA 25, ALE 101

Bh

29 potkan, krysa (1459) — mapa s. 99

- 1 M němkyňe
 němka
 německá myš (jemecká m. 306, německé meš m. 646)
 potkán (potkán 684, 720) — potkan
 ščur (též chčór 652)
 velka myš
 rocna
 roc m. 447, 457, 460
 rocák 447, 454
 krisa (též krís m. 755)
 S pajerka 516, rata 817

- 2 Výzkum byl původně zaměřen na nář. výrazy pro velkou dlouhoocasou myš (zool. *krysa obecná*, lat. *Rattus rattus*). Tento druh byl však už v minulých staletích z našeho území téměř vytlačen (dnes žije pouze na malé oblasti a nijak hojně v okolí Teplic, Mostu a Mělníka) jiným, velmi podobným druhem hlodavce, potkanem (zool. *potkan obecný*, lat. *Rattus norvegicus*). Generace informátorů narozených koncem minulého nebo v prvním desetiletí tohoto století už většinou neznala obě zvířata současně. Zaznamenaná nář. pojmenování tedy označují oba hlodavce bez rozlišení, nebo – a to na většině zkoumaného území – pouze potkana. K potkanovi se tedy vztahuje i poměrně nový výraz *krysa*; už Kott ve svém Česko-německém slovníku z roku 1880 u hesla *potkan* uvádí: „V Čechách ho jmenují *krysa*, avšak *potkan* jest větší než *krysa* a všude ji vyhubil.“

Kromě výrazných diferencí lexikálních byly zaznamenány i rozdíly slovtvorné (*němkyně* × *němka*, *rocna* × *roc* × *rocák*) a hláskoslovné (*potkán* × *potkan*). Vedle pojmenování jednoslovných jsou doložena i sousloví (*německá myš*, *velká myš*).

- 3 Výrazně vystupuje česko-moravsko-slezská trichotomie *němkyně* × *potkán* × *štur*.

Označení *němkyně* bylo zapsáno v celých Čechách s přílehlou záp. Moravou (až po Nové Město na Mor. a Znojmo). Jeho méně užívaná varianta *němka* se vyskytuje soustředěněji na Plzeňsku a Rakovnicku a dále při sev. části čes.-mor. hranice a na Litovelsku. Sousloví *německá myš* je doloženo nesouvisle a zpravidla dubletně z Čech a záp. poloviny Moravy (zasahuje až k Brnu a Prostějovu do oblasti výrazu *potkán*; bylo zaznamenáno též na sev. pomezí vm. dialektů).

Většinu Moravy zaujímá pojmenování *potkán*. To se řídce a rozptýleně objevuje i v Čechách (obvykle společně se dvěma až třemi dalšími výrazy), zde však v podobě s krátkou kmenovou samohláskou *potkan*; jde tedy patrně vesměs o novější přejetí ze spis. jazyka.

K slezskému označení *štur* se v pruhu při záp. okraji přimyká zpravidla dubletní sousloví *velká myš*.

Ze záp. Čech a z nejnižnějšího jč. okraje se dokládají adaptované přejímky z němčiny *rocna*, *roc* a *rocák*.

Pojmenování *krysa* je běžné téměř ve všech městech, v nově dosídleném pohraničí zpravidla jako jediný užívaný výraz (do městské mluvy proniklo ze spisovného jazyka, kde ovšem funguje pouze jako zool. termín pro krysu obecnou), jinak zejména v okolí vnitrozemských měst. Ve Slezsku nebylo ve venkovské síti zachyceno vůbec, na Moravě jen vzácně, v Čechách soustavněji pouze při szč. a sč. okraji a v povodí Lužnice, jinde též řídce. Vždy se vyskytuje v dubletě s jiným výrazem.

- 4 **krysa** Jg (rus.) ‚německá myš, potkan‘, SSJČ ‚velká dlouhoocasá myš‘, zool. k. *obecná* ‚*Rattus rattus*‘, SSJ též *krýs* m. ‚hlodavec podobný potkanovi ‚*Mus rathus*‘ — Podle Mch přejato Jungmannem z ruštiny

německá myš stč. ‚*krysa*‘, Jg rus. ‚*krysa*‘, SSJČ ob. ‚*krysa*, *potkan*‘ — Sousloví se specifikujícím adjektivem. Viz *němkyně*.

němka v sled. významu jen nář. — Viz *němkyně*.

němkyně Kt ‚německá myš‘, SSJČ ob. ‚německá myš; *krysa*,